

LAUSUNTO: TYÖTTÖMIEN KESKUSJÄRJESTÖ KANNATTA AKTIIVIMALLIN LEIKKUREIDEN JA VELVOTTEIDEN KUMOAMISTA

Työttömien Keskusjärjestön lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle, asia: HE 80/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle aktiivimallin leikkureiden ja velvoitteiden kumoamista koskevaksi lainsäädännöksi.

Arvoisa sosiaali- ja terveysvaliokunnan puheenjohtaja ja valiokunnan jäsenet,

Työttömien Keskusjärjestö kannattaa hallituksen esitystä aktiivimallin leikkureiden ja velvoitteiden kumoamisesta:

”Työttömyysturvalakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että niin kutsuttua työttömyysturvan omavastuupäivin toteutettua aktiivimallia (aktiivimalli) koskevat säännökset kumottaisiin. Tästä seuraisi, että työttömyysetuuden saajan ei tarvitsisi täyttää kyseisissä säännöksissä säädettyjä palkkatyötä, yritystoimintaa tai työllistymistä edistävään palveluun tai sitä tukevaan toimintaan osallistumista koskevia ehtoja säilyttääkseen työttömyysetuutensa täytenä. Edelleen aktiivimallin edellytysten täyttämättä jääminen ei enää johtaisi työttömyysetuuden alentamiseen 4,65 prosentilla. Muilta osin työttömyysetuuden saajia koskevat etuuden saannin edellytykset säilyisivät ennallaan. Esityksessä ehdotetaan myös, että aktiivimallia koskevien säännösten kumoamisen vuoksi muutettaisiin työttömyysetuuksien rahoituksesta annettuun lakiin ja työttömyyskassalakiin sisältyviä ansiopäivärahan valtiosuutta koskevia säännöksiä.”

Työttömien Keskusjärjestö pitää aktiivimallin leikkuria epäonnistuneena. Kaikille työttömille ei ole tarjolla työpaikkoja, eikä palveluita, joten tosiasiallisesti työttömien perusturvaa leikataan aktiivimallilla. Työttömyysongelman ytimessä on tarjolla olevien työpaikkojen vähäinen määrä suhteessa työvoimatarjontaan, eikä aktiivimalli ota tätä huomioon.

Aktiivisesta työnhaustaan huolimatta kaikki työttömät eivät saa työpaikkoja avoimilta työmarkkinoilta. Työttömillä myös palvelujen tarve on suurempi, mitä nykyisin pystytään järjestämään. Sekä kuntien, että järjestöjen kapasiteetti tarjota toimenpiteitä työttömille on rajallinen puuttuvien resurssien takia. Yritysten halukkuus palkata palkkatuella ei ole riittävän suuri kysyntään nähden.

Miten tämä näkyy työpaikkojen tai toimenpiteiden tarjonnassa? Työvoimapolitiittisia toimenpiteitä ei ole lisätty riittävästi, jotta kaikki työttömät voisivat välttää aktiivimallin leikkurin, vaikka haluaisivatkin.

Hallituksen teettämien tutkimusten mukaan nimenomaan työvoimapolitiittisten toimenpiteiden kysyntä kasvoi. Tämä kysyntä kasvoi erityisesti ansiopäivärahalla olevien työttömien osalta ja kohdistui varsinkin lyhyisiin aktiivimallin ehdot täyttämiin kurseihin. Vastaavia vaikutuksia ei ollut työmarkkinatuella oleviin työttömiin. Työllisyysvaikutuksia oli vaikea erottaa tilastoista.

Aktiivimalli ei kohtele työttömiä yhdenvertaisesti. Eri alueilla on vaihteleva määrä työpaikkoja ja palveluita tarjolla. Etenkin aktiiviset työttömät kokevat mallin epäoikeudenmukaisena, jos aktiivisuuteen ei saada vastinetta. Valitusten määrä sekä epäluottamus julkiseen palvelujärjestelmään on kasvanut.

Työttömien Keskusjärjestö ry

Rahakamarinportti 3 A, 3. krs, 00240 Helsinki. Puh. 040 547 7090 • Y-tunnus 1003909-9
www.tyottomat.fi • etunimi.sukunimi@tyottomat.fi tai toimisto@tyottomat.fi

Aktiivimallin työllisyysvaikutusten lisäksi ei hallituksen tilaamissa selvityksissä arvioida, mitä sosiaalisia tai terveydellisiä vaikutuksia voi syntyä siitä, kun on itse aktiivinen ja palvelujärjestelmä entistä kovemmin rankaisee epäonnistumisesta. Osa työttömistä työnhakijoista kokee jo nyt, että heitä syrjitään avoimilla työmarkkinoilla mm. ikänsä, kokemuksensa, vammansa, sairautensa, sukunimensä, seksuaalisen suuntautumisensa, sosiaalisen statuksensa tai ihonvärinsä takia. Se, että entistä enemmän sanktioidaan yksilöä siitä, ettei hän pääse töihin, vahvistaa mm. näistä ennakkoluuloista syntyviä kuiluja.

Tilastot vahvistavat työttömien kokemia ennakkoluuloja. Hallituksen esityksessä näkyy selvästi, kuinka suhteellisesti suurempi osuus ikääntyneistä työttömistä joutuvat aktiivimallin leikkurin kohteeksi. Tilastojen valossa aktiivimallin leikkuri näyttää myös vaikuttavan miehiin suhteellisesti enemmän kuin naisiin.

Köyhien pitkäaikaistyöttömien osalta aktiivimallin leikkuri on kompensoitu Kelan maksamasta toimeentulotuen perusosasta heille, jotka ovat sitä hakeneet. Siten aktiivimallileikkurilla ei ole ollut suoria kannustinvaikutuksia tälle pitkäaikaistyöttömien ryhmälle.

Toisaalta työpaikkojen saaminen olisi tälle ryhmälle kaikista tärkeintä, koska työttömyys on ollut pitkäkestoista. Viimesijainen toimeentulo on kuitenkin perustuslaissa turvattu.

Ne työttömät, jotka ovat täyttäneet aktiivimallin edellyttämät minimiehdot, ovat huomanneet, että muut työllisyyspoliittiset toimenpiteet eivät enää koske heitä. Eli oikeus esimerkiksi palkkatukeen on siirtynyt, koska he ovat täyttäneet aktiivimallin työllisyysehdon. Tämä ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista, ja se on herättänyt ihmetystä työttömien yhdistysten vaikutuspiirissä olevissa työttömissä.

Miten työttömät kokevat aktiivimallin

Hallitus ei ole tutkituttanut, mitä sosiaalisia vaikutuksia aktiivimallilla on. Tätä voidaan pitää merkittävänä laiminlyöntinä, ottaen huomioon aktiivimallin herättämän vastaanoton sekä julkisen keskustelun. Sosiaaliset ja terveydelliset vaikutukset heijastuvat myös työllisyyteen.

DIAK:n opiskelija Tiina Ruohosen opinnäytetyö, joka tehtiin yhteistyössä Työttömien Keskusjärjestön kanssa, perustuu kyselyyn työttömien kokemuksista aktiivimallista: [Aktivointia vai kyykyttämistä – työttömien kokemuksia aktiivimallista](#). Tässä kyselyssä selvitettiin työttömien tuntemuksia aktiivimallista.

Keväällä 2018 tehtyyn kyselyyn osallistui 165 työtöntä. Kyselyn tulos vastaa yllättävän hyvin ennakkoletuksia, miten aktiivimallin leikkuri vaikuttaa työttömyysturvan saajien mahdollisuuksiin välttää leikkuri osallistumalla työhön, toimenpiteisiin tai toimimalla yrittäjänä.

60 % vastaajista ilmoitti, että he eivät olleet löytäneet aktiivimallin mukaista työtä, yritystuloa tai toimenpidettä tarkastelujaksoon tultaessa (Kuvio 13 sivu 36). Aktiivimallikyselyn vastaukset kertovat hyvin suoraa kieltä, miten negatiivisesti aktiivimalli koetaan. Vain 0,4 % vastanneista koki aktiivimallin hyvänä. TE-palvelut koettiin riittämättöminä. TE-palvelut eivät olleet tarjonneet edellisen kuuden kuukauden aikana 80 %:lle työttömistä työpaikkaa, ja 91 % ei ollut saanut koulutuspaikkaan ohjausta.

Aktiivimalli aiheuttaa vahvoja tunteita työttömissä: 46 vastaajaa mainitsi kokemiaan negatiivisia tunteita. Mainittuja tunteita olivat viha, raivo, aggressiivisuus, ärtymys, suuttumus, kiukku, vastenmielisyyttä, kurjuus, katkeruus, vitutus, masennus, lannistuneisuus, lamaannus, ahdistuneisuus, pelko, itsetuhoisuus, nöyryytys, turhautuneisuus, pahennus, harmistuneisuus, negatiivisuus, epävarmuus, loukkaantuneisuus, tulevaisuudenpelko, murhanhimo, stressi ja ristiriitaisuus.

30 vastaajaa sanoi aktiivimallin olevan vääryys työttömiä kohtaan, potkitaan maahan kaatunutta, pelkkää nöyryyttämistä, kiusaamista, eriarvoistamista, rasismia, sortoa, vähäosaisten kyykytystä, alistamista työttömästä johtumattomista syistä sekä lupausten pettämistä.

22 vastaajaa koki aktiivimallin olevan leikkuri, tapa leikata tukia, tai, että sen avulla yritettiin kaunistella työllisyystilastoja.

Lainaus työttömän vastauksesta: ”se (aktiivimalli) on giljotiini, joka lisää rikollisuutta, mielenterveysongelmia päihdeongelmia, luottotietojen menettämistä, kansalaistottelemattomuutta, sosiaalisia ongelmia, toimeentulotukirahan jonotusmäärän kasvua ja esimerkiksi terveystietojen vääristämistä päästäkseen sairauspäivärahalle, lisää ruokajonon asiakkaita ja itsemurhia. Eriarvoistaminen jatkuu.”

Lisäksi Työttömien Keskusjärjestö esittää työttömyysturvan omavastuupäivien (5 pv) poistamista.

SAK:n teettämät selvitykset

5.2.2019 [Kyselytutkimus aktiivimallista – Avoimen palautteen analysointi](#) Raporttiin vastasi 3 184 jäsentä. 93 % vastanneista koki aktiivimallin kielteisenä.

16.12.2018 SAK:n kysely vahvistaa epäilyt: [Aktiivimalli on työttömyysturvan leikkuri – kärsijöinä erityisesti yli 55-vuotiaat työttömät](#)

16.12.2018 [SAK:n kysely aktiivimallista](#) SAK on tiedottanut, että leikkuri on iskenyt etenkin iäkkäisiin työttömiin, joista vain 13 % on onnistunut täyttämään aktiivimallin ehdot.

Helsingissä 13.11.2019

Jukka Haapakoski
Toiminnanjohtaja
Työttömien Keskusjärjestö ry
+358 50 577 2580
Twitter: jugetstu
jukka.haapakoski@tyottomat.fi